

ТВОРИ
ІЕРЕМІЇ ГАЛКИ
(М. КОСТОМАРОВА)

УКРАЇНСЬКІ БАЛЯДИ

На Вкраїні всього много : меду і горілки.
Дівки красні й молодіці усі чорнобрівки.

Галицька пісня

TRON
LAPIN TAKKI
IN TOOTONAROMA

AKRAHICHI BAYAN

IN THE YEAR 1880
THEY WERE TAKEN
BY THE AMERICAN
NAVY

МАКСИМ ПЕРЕБИЙНИС

То не зараза та, що з пекла вигаса
І по світу зі смертю гуляє,
Паскудить мир, як ниву сарана,
І білий світ тугою засіває :

То наш Максим, неприятелям страх,
Завзятіший вкраїнський гайдамака,
Розносить лихо по чужих кутках,
Не милує єврея, ні поляка.

З ним тисяча гайдамаків летить,
Заблискали їх гострії шаблюки,
Теленька поле, меркне божий світ,
І лихо тим, що в їх попались руки!

Чи пробіжать село, чи город перейдуть,
Заселений ляхами ворогами,
Там настає послідній страшний суд,
І розіллється вража кров річками.

Чи в панський замок налетять вони,
І стане панський замок — попелище,
В неволі ниють біднії пани,
А в їх країні — як на гробовищі.

Оттак Максим з ватагою своєю
Вкраїнську недолю відомщає!

Не розжалять його вдова ні сирота,
Ні добрая хорошая панянка:
Максимові ніщо урода та,
Він знай усе грасує¹⁾ до останка.

Не раз при матері він розбивав
Об стіну, сміючись, її дитину;

¹⁾ Грасувати — топтати, витоптувати.

Господь ляхів за вчинки покарав
І уручив страшний свій меч Максиму.

І що ж? Чого се змінивсь Максим?
І де він є? А військо сиротіє!
Чи вже огид йому пожарний дим,
Чи наслідку він ляхів жаліє?

О ляшка, ляшка! Диман - чарівниця!
Нащо од нас Максима ти украла,
Нащо к собі його причарувала?

Максима ти не схочеш полюбити,
Максима ти схотіла загубити!

Ляхи сміються, плаче Україна:
Немає Максима, немає Максима!

ЧОРНИЙ КІТ

Очі плачуть, серце нове,
Ніщо смуги не спокое:
Дівчиноньку я кохаю,
Вдень і вніч об ній гадаю,
Але дівка горделива
І спісива і пирхлива.
До тебе прийшов, бабусю:
Що, скажи, робить я мусю?

Покинь, хлопче, смугу пріч;
Під великдень в темну ніч
В пусту хату ти іди,
Розложи собі огонь,
На огонь постав води,
Хай зогріється вода,—
І як зателенька дзвін,
Возьми чорного кота
І в воді його звари,
Потім кості обдери:
Буде в кістках гапличок
Буде в кісточках гвіздок.
Дівку гапличком поруш—
Буде вік тебе любити,
Дівку гвоздиком поруш—
Не захоче і глядіти!

Стоїть ширитвас серед хати,
У йому вар кипить, шкварчить,
І чорний кіт нявчить в торбині,
І хлопець край вікна сидить
І слухає: от - от задзвонять!
Дзвін загудів, а він мершій
Кота із торби та в окріп —
А кіт з окропу та на його...
Мау — м'яв... пфу... ме — няя у...

Що дальш було, не знаю я
І ні од кого не дізнався.
Тільки на празник хлопець наш
Сидів із дряпаною твар'ю
І запічку, як стара баба.
А мати, котра все узнала,
Так йому промовляла:
І ти повірив, божевільний,
Що стара відьма набрехала!
Хотів, щоб дівчина кохала!
Над серцем хоч ніхто невірний:
Кого любити не звелить,
Нічим його не улестить.
А все ж то не через котів
Дівчата люблять парубків.
І коли хочеш, дурню, знати.
Що може вам кохання дати,
То ти у мене та спитай:
І я колись малою гралась,
І дівкою колись кохалась,
А вже хто б як не мастерив,
Мене б кішками не зманив!
Через добрий норів та любов
Дівочька йдеться вам любов.
Тепер, великий дурень, хай
Із ошкрябаною пикою
Він похристосується з дівкою!

КВІТОЧКА

(З чеського)

Вітронько віє
З панського лісу;
З відрами дівка
Біжить до річки.
В кований цебер

Води набрала;
По річці к дівці
Квіточка плине,
Квіточка гарна
Та й запашная,
З повної рожі
Та з чорнобривців.

„Коли б я знала,
Квіточко красна,
Хто тебе сажав
В вогкую землю,
Тому б я дала
Мій золотенький
З пальця перстеньок!
Коли б я знала,
Квіточко красна,
Хто тебе личком
Повив подобно,
Тому б я дала
Шпильку з волосся!
Коли б я знала,
Хто тебе, квітко,
Пустив на воду,
Тому б я дала
Стрічку з головки!“

Дівочка стала
Квітку хапати,—
Та й обірвалась
В воду холодну.

СТЕЖКИ

Спускалося сонечко, за зелену гору,
Протягнувся туман по синьому морю;
А по зеленій луці молодець блукає,
Смутний похожає, пісеньку співає:

Не шуміть, верби, що над водою,
Не хитай, яворе, смутно головою!
Під вербами стежка, під явором друга,
Одна пішла в поле, а друга до луга.

Не дуй, не дуй, вітре, понад берегами,
Не йди, не йди, доще, між тими вербами,
Та щоб перша стежка пилом не припала,
Та щоб вона зіллям та не заростала!

Щоб не було видно, хто по її ходить,
Наче ціле стадо личман по їй гонить.
Подуй, подуй, вітре, на стежку другу,
Посипся ти, доще, на її узькую!

Та щоб тую стежку курява закрила,
Або тая стежка зіллячко вродила,
Щоби було видно, хто по її ходить,
Хоча пройде нишком — зілля потолочить.

По першої стежці ходить моя мила,
Ходить до другого, мене обманила!
По другій стежці ходить моя мила,
Ходить та до мене, мене полюбила.

Та щоб між вербами сліду не зосталось,
Щоб мое серденько тяжко не вривалось!
Та щоб під явором були ступи знати,
Щоб було чим серце своє розважати!

Зібралися хмари і дощик полився,
На першої стежці спориш уродився.

ПОЦІЛУНОК

Зійшли ріки, зійшли ріки,
І сніг не біліє,
Коло млину на долині
Трава зеленіє.

Забілілися вишеньки,
Груші запашні;
Збираються, гуляються
Дівки молодії.

І на призьбі біля хати
Співає дитятко.
Вийди, вийди ти до мене,
Моє серденьтко!

Прийшла к нам, прийшла пора весняная:
Не забарися моя молодая!
Вийди до мене, сідай біля мене,
Обійми мене, поцілуй мене!..

Не вийду, не хочу біля тебе сидати,
Ані обіймати, ані цілувати.
Хай квітки цвітуть, хай пташки співають:
Вони мене, милий, к тобі не привабляють.

Ні літнім теплом, ні сею весною
Не вбачиш мене ніколи з тобою!

Коли ж ув осінь
Хліби уберуть,
І крупнії дощі
Мочити почнуть,

І ранком мороз по степу забіліє,
І в темнії ночі ще гірш потемніє,
І страшно на улицю буде ходить,
І сови угукать, вовки стануть вить:

Тоді то, північною саме добою,
Під сльоту, під дощ зійдемося ми з тобою.
Край старої церкви ти стрінеш мене,
І я обійму, поцілую тебе.

І вітер холодний там зле завиватиме,
Потрухлі віконниці в церкві хитатиме, —
А ми собі будемо все милуватися:
Тоді вже нам, серце, шкода й розлучатися!

Холодная нічка, мороз налягає,
А вітер осінній аж кості проймає.
Коли б він не дув та негода утихла,
Бо вже моя мила холодна як крига!

ЩИРА ПРАВДА

„Братоньку! що і святіше й дорожче тобі на сім світі?“

— Щирая правда, коханий: ніколи її не зневажу.

„А як мені, так святійш королеві щирая вірність“.

— Що ж, хоча правда хоч вірність — все рівно і те і друге!

Так між собою Харкевич із Вронським балакали нишком.

Вронський той був каштелян, а Харкевич хорунжий; злюбилися

Хлопці собі на сій мові: Харкевич сказав „щира правда“,

Вронський же „вірність“, і думали: „правда“ і „вірність“

все рівно.

Слушна війна запалала тоді на Вкраїні: Хмельницький

з Потоцьким,

Воля з налигою кріпко зчепилися, і там, під Корсунем,

Ляхи розбиті втікали, а інші похляли голодні,

Гинули в топкім багні, бо туляче¹⁾ життя волочили

Між татарвою в неволі: таківська була їм заплата

За те, що шкури лупили з людей та пекли на залізі.

¹⁾ Мандрівне.

Коло Чернігова бився Радан осаул з ворогами,
Повипихав поляків з городів українських до злидня,
А бузувірів євреїв порізав і рушив козацьке військо
В Новгород Сіверський: там каштеляном був Вронський, в повіті ж
Був там хорунжим Харкевич, його незмінний друзяка.
Сила козацька вже розтяглась по широкому полю,
Міцно та бойко охопила кріпость і город і замок.
Довго вовтузились хлопці, але не домислили, як би
Кріпость узяти, бо Вронський її боронив як потрібно:
В мури втербив гармати, по згору страшенні колоди.
День і ніч козаки на облозі, турбуються знай коло валу,
А як гармати тарахнуть, бо зверху колода горгусне,
Глянь, і скотилася сотня униз головами додола.
Кинуть хотіли війну, та вже й сам осаул занудився,
Бачив, що вже козаки ледащіють, мало й зосталось.
Тут їм якраз посилає господь несподівану поміч:
Добрый Харкевич, що широко правдою дуже кохався,
Нишком прийшов до Радана з ватагою хлопців на раду.
— Біг помагай тобі, — каже, — послухай мене лиш, добродію:
З річки у город іде під землею прорита канава,
Я усе знаю, не бійся, Радане, я ваш, українці!
— Дякую! — мовив Радан. Як порадили, так і зробили.
Ніччю давай накидати на город, розбуркали ляхів.
Вронський всю силу злучив і рештує на наступ козацький,
Б'ються, січуться, стріляють; не ладиться бідним козакам;
Ляхи регочуться, лихо своїм ворогам вони бачуть.
Вронський усіх звоювать намагався, аж от тобі диво!
В замці козаки, січуть і плюндрують, не дай світа валка,
Страшні ракети пустили по вітру, ляхам подіяли жаху.
Вронський не змислить, що треба робити: у замок полине —
Ворог ворота трощить! на башти — всередині лихо!
От коли круто прийшлося, пропали, немає визволу!
Вийшов наш Вронський на башту та й просить: змилюйтеся, братці,
Будьте ласкаві нам бідним, душі пустіть на покуту!
От вам і замок і скарби й гармати і страви, все ваше!
Чує Радан і зласкавився, він то жалкий був сердяга,
Гукнув по строях, і більше козацькі шаблюки не сяють.
От і рушниці унишкли, от заскрипіли ворота,
Вронський виходить з ключима; край церкви соборної стрінув
Він осаула, а з ним і Харкевич, колишній друзяка!
Тільки побачив, як крикне: ізгинь ти, проклятий яриза!
Свиснула куля — і бідний Харкевич шелехнув об землю!
Наче скажені рвонулись козаки, шаблюки брязкочуть,
Тут положили і Вронського. Оба вони щось казали.
Вронський стогнав: згубили мене за щирую вірність;
Вимовив тихо Харкевич: забит я за щирую правду!

ДІД ПАСІШНИК

(А. П. Рославському)

Під яблунею зеленою хлоп'ята сидять,
А вколо їх між листями та бджоли гудять,
А дід посередині на кобзоньці грає,
І старую пісеньку молодцям співає;
І жодний не рушиться: всі очі встромили
На діда, всі слухають, буцім оніміли.
Співає дідусь і внуку і сину,
Співає дідусь про стару годину.

Було колись — між всіма городами
Старий наш город Київ чепуривсь,
Із банями, із ясними хрестами
У славному Дніпрі - ріді лиснівсь;
Там в теремах князі бенкетували,
А піснярі про їх діла співали.

Було колись: вкраїнську ясну долю
Розшарпали недобрії брати;
Було колись: недолю і неволю
К нам принесли татарській орди,
Із Києва зробили попелище,
І запустів наш край як гробовище.

Було колись: завзятий гайдамака
В степах широких вітри вперезав,
Без ласки він, обшарпаний бурлака,
До смерти все сусідне забивав.
Але не довго парубки тулялись:
Господь поміг — вони угамувались.

Було колись: латинщина - папівна
Війшла до нас, прийшлося всім хворять
Нас налігала Польща супротивна,
І стидко - бридко роки ті згадать;
Святі церкви усі були замкнуті,
І бідні люди мерли без покути.

Було колись: Хмельницький з козаками
Бездольною Україну визволяв,
І усівав свої степи костями,
І самій Польщі тусана давав:
Король, пани Потоцькі, Вишневецькі,
Затуркані скакали по - німецьки.

Було колись: недоля вмудрувалась,
І знову лях жажнутий одлигнув;
Вкраїна вп'ять була заколихалась,
І вп'ять було нас ворог надавнув.
Московський цар за бідних уступився
І за своїх дітей з ляхами бився.

Було колись: Петро наш імянитий¹⁾
Хмельницького волення допевняв,
І як той звір увесь в крові облитий
З поганцями Вкраїну рабував:
Хотів в ставу позбави і недолі
Нагибать²⁾ скарб слободи і визволу.

Було колись: як чайка луговая,
Що при дорозі вивела дітей
(Жнива прийшли, вона кругом літає,
Кигиче, мов прохається в людей).
Вперед і взад, все тільки лихо баче —
І вдень і вніч Вкраїна наша плаче.

Було колись: лукавий наш Мазепа,
Ч'є мення вам тепера й гід і страсть,
Заворушивсь, та й піднялась халепа:
Поквапились добуть або пропасть!
Але Полтаву наші поминають,
А гетьмана глумують, проклинають.

Було колись: Павло наш не зякався,
Перед царем як гетьман різво став
І думку ту повідать не вбоювся,
Що як дитя у мислі годував;
І він знудивсь, на чужині з'єднаний,
За ним — він був українець останній.

Блідніє наш дідусенько, голос змінився,
Як липонька підцюкана, на бік похилився,
І кобзонька додолоньку з брязком покотилася,
І пісенька неспітая у вітрі розлетілася!

ЗІРОЧКА

Ой заблищала зірочка на небі,
Та простяглася стрілкою по небу,
Та покотилася вона на долину,
Та упала вона на могилу.

¹⁾ Гетьман Петро Дорошенко.

²⁾ Нагибати — натрапити.

А на могилі цвіт - соняшник стоїть,
А в могилі щось поховане лежить,
Там молода мати сина поховала,
Сирою землею його закидала.
Вона його дівуючи привела,
Вона його христити не понесла,
Вона його в сиру землю зарила,
А зверху цвіт - соняшник посадила.
Ти, синочку, лежи, лежи глибоко,
Ти, соняшник, рости, рости високо!
Рости уверх та на сонце дивися,
Кругом, кругом за сонечком вертися.
Мені на прикмету розцвітися,
А я піду із першим паруватися
Піду у божую церкву вінчатися.
Та стоїть вона при святому налої,
Подала руку своєму женихові:
Нічого не знають ні отець, ні мати,
І жениху не доведеться взнати.
Тільки той про сее відає і зна,
Хто зірочку на могилу посила.

ВЕЛИКОДНЯ НІЧ

Гудуть дзвони, гудуть дзвони,
Ходять з корогвами,
Юрба люду на цвинтарі,
Товпа коло брами.

Йдуть старії, молодії
Ізо всього села:
Христос воскрес! Христос воскрес!
Всі й раді й веселі.

Диво! ніччю на пустоші
Щось у травиці сяє...
Під вербою молодою
Свічечка палає!..

То лупне, то разом зникне,
То вп'ять загориться;
Ізлякались прохожалі
Та й стали христиться.

Гули дзвони, гули дзвони,
Та вже перестали,

Закінчилось обхождення, —
Свічечка пропала.

Стара дядина Оксана
До людей підходить,
І молитву прочитавши
Такечки говорить:

Як ще я, у старі годи
Колись дівувала,
Тоді много із мною
Дівочок гуляло.

А всіх лучче, а всіх краще
Була дівка Ганна:
І хороша так як рожа
І добра і гарна.

Була собі сиротинка:
Ні отця, ні мами,
Ані брата, ні сестриці,
Всі лежали в ямі.

І дівочка самісінька
Жила в своїй хаті,
І товпились коло неї
Женихи багаті.

А вона із їх нікого
Собі не бажала,
Вона собі, як черничка,
Одну церкву знала;

На родительській могилі
Плакала, журилась,
Та уранці і ввечері
Богові молилась.

Оттак вона років з вісім
Одна проживала,
На дев'яту весну зрані
Ганночки не стало!

Де, куди вона дівалась,
Не узнали люди,
Тільки з тої ще години
Об неї не чути!

ПОСЛАНЕЦЬ

У панського огорода дівка плоскінь тіпає,
Молоденький жайворонок дівоньку питає:
Чом ти, моя дівчинонько, така оспала?
Подивилась би на мене, пісню б заспівала.
„Ох і як мені співати, пташоньку маленький,
Що покинув мене може на вік мій миленький;
О, бодай тим тяжко-важко, що нас розлучають:
Повели милого в город, де війсьکو збирають!
О, бодай тим тяжко-важко, що нам ворогують.
Повели милого в город, де шаблі готують!
О, коли б перце я мала, листик написала,
Та тобі його, манюсю, знести б наказала!
Ані перця, ні паперу, нічим написати —
Повитай його, манюсю, стань над ним співати:
Як я світом білим нужу та як я журюся,
Як уранці і ввечері нию і нурюся!“

Хита гілля вітер в лісі, а хвилі у морі,
А кровавії чуприни забитих у полі.
Який лежить, підобгався, інший розплатався,
Один тільки насамоті з смертю мордувався.
Під липою запашною молодець конає,
Тільки коники те чують: стиха він здихає.
Та вже більш своїй коханці йому не мовляти,
І останнє опрощання ніким наказати.
Ой вилинув чорний ворон з - за пущі — чагара;
Християнин є смачніший, не хоче татару.
До біленького до тільця крилом пригорнувся,
Цмокнув в губи, черкнув в очі, крюкнув та й спужнувся.
Молодиця із дівкою пшеницю збирала,
Молодиця сама жала, а дівка в'язала.
Понад балкою густою в вітрі щось маячить:
Ой то ворон, чорний ворон летить та і кричить.
Покинь, покинь перевесло, смутна дівчинонько:
Він несе тобі од серця гарненьку вістоньку.
Ой подякуй йому, дівко, за сюю пригоду,
Він летить од твого сонця од чужого роду.
Ой послухай, дівчинонько, що той ворон скаже:
Твій миленький здоровенький, тобі чолом каже.

ПАН ШУЛЬПІКА

Зажурився сизий голуб, сидя на дубочку,
Що одняв у його злющий рябець голубочку.
Перелинув голубочок з дуба на клинину,
Одняв в мене пан Шульпіка рідную дитину.
Перелинув голубочок із клинка на івку;
Ой як мені без дівчини на сім світі гірко!
Сизесенький голубочок жалібно воркоче,
А край його на осинці сорока стрекоче.
Голуб стогне, а матінка по дитині б'ється;
Молоденький козаченько у тугу вдається.
Не плач, не плач, козаченько, по моїй дитині,
Пошукай собі на світі іншої дівчини,
Не журися, вона тобі не своя, чужая!
— Ох як мені не журиться, я її кохаю.
„Ой іди ж, мій молоденький, дівку визволяти:
Вона буде тобі жінка, а я рідна мати“.

Ой там річка невеличка, на річці місточок,
А на березі край його лозовий кушочок.
Щось почало у тих лозах стиха шелестіти:
Засіда козак, Шульпіку хоче устрелити.
Та вже сонце на заході, а місяць зіходить,
Із Шульпікиного двора челядка виходить.
От і пишний пан Шульпіка в поле виїжджає,
А під паном вороненький коник шкандибає,
Виїжджає пан Шульпіка на лови з хортами,
І зо всею челядкою та ще й з гайдуками.
Вже передня челядонька місток проскакала,
А матінка перед паном навколюшки стала:
„Здійми, пане милостивий, із мене кручину,
Оддай мені, пан-отченьку, рідную дитину“.
Як сказився пан Шульпіка, як почав гукати:
Казав стару матусеньку зараз хлостувати.
Сам поїхав на конику через той місточок:
Закачався, захитався лозовий кушочок.
Гульк! рушниця загуділа, куля полетіла,
Та у саме панське серце прямо улучила.
Ой вискочив козаченько з куща лозового;
Покотився пан Шульпіка з коня вороного.
Ой шатнула челядонька козака їднати,
Де взялися товариші його рятувати.
А Шульпікина челядка лиха повидала:
Які лягли на місточку, інші повтікали.

Вибігала дівчинонька із панського замка,
Обіймала, цілювала матір і коханка.
Понесли пана Шульпіку до теплого ліжка,
А за паном простяглася кривавая стежка.
Понесли пана Шульпіку у яму ховати,
За ним народ поволікся пана поминати :
— Отсе тобі, пан Шульпіка, хай буде за тоє,
Що дитину запоганив у неньки старої!
Отсе тобі, пан Шульпіка, хай за шкоду тую,
Що ти украв у козака дівку молодую!
Отсе тобі, вражий сину, од нас дякування,
Що терпіли ми од тебе всякі глузування!
Отсе тобі, сучий сину, за тії уразки,
Що ти їздив поміж миром без всякій опаски.

СПІВЕЦЬ

(Амвросію Могилі)

Ой чого молодий співець зажурився,
Головою жалко на гуслі схилився?
Ой чого молодий співець не співає,
А чи гласу більше до пісень не має?
Нащо собі марно жалю завдавати,
Нащо свої красні літа загубляти!
Сидить як ізмерзлий із ранку до ночі,
Облив слізеньками понурії очі.
Чи тобі із літом розлучаться жалко?
Та ще тільки в полі забриніла травка!
Чи тебе не приймає своя родина,
Чи зрадила тебе твоя женишина?

Нема в мене роду, ані женишини,
Один сиротина як в полі билина,
Ох, тим молодий співець не співає,
Що рідная мова як свічка сконає!
Ох, тим той співець та у гуслі не б'є,
Що його слухати ніхто не іде!
Ох, матінко моя, нене старая,
Задавила тебе вже земля сирая,
Будяк на могилі почав червоніти,
А нікому було рожі посадити.
Ох, піду я, піду на тую могилу,
А де мою матір давно схоронили.
Ох, піду до Дніпра на гору високу,

Піду, подивлюся на степ широкий :
У старому Дніпрові вода леліє,
А по степу - долині ковила сивіє,
А скрізь по ковилі свистун - вітер віє !

Та припав співець до землі головою,
Покотились слізки із очей рікою.
Ох, нене моя, ти рідная мати,
Чи нам тебе, рідна, уже не видати ?
Уставай із землі дітки приглядіти :
Вони плачуть, б'ються, вони твої діти !
Нехай плачуть, б'ються, вони увоймуться ;
Тим що увоймуться, не хочу прочнуться !

ПОЛТАВСЬКА МОГИЛА

Над городом Полтавою туман вихожає,
В тумані вечірнее сонечко сідає.
Туман зимній та холодний оддався снігами,
Позаносило ізгарбом стежки між кущами.

Запрягайте, братці, в сані коні воронії,
Поїдемо гулятися в степи сніговії.
Гей, гей, гей, уже на землю нічка ніспустилась;
Ей, глядіть лиш: отся шкапа так настоборщилась!
Ой, і що то край лісочка у степу миріє ?
Ой, і що то за могила з хрестом бованіє ?
Ізлякалась вразька шкапа, і з хрестом могили,
Вертайтеся, вертайтеся: з нами божа сила !
Не дивітеся, що на хресті написано красно :
Повз могили, кажуть, ніччю іздити опасно.
Хто при місяцю зимою на її узгляне...
Такі думки нападуться, що погано стане !

ОТРУЇ

Ой живеть удова та ще й не сама,
А живеть вона з своєю дочкою.
Ізлюбився козак з молодсю дівкою,
Ізлюбився, заручився та й ізвінчався,
Продав свою хату, у жінчину вбрався.
Та живуть вони вже чотири роки,
Та вже стали приглядати сусіди збоку.
Що козак дбає та заробляє,

А теща збирає, ка - зна де діває;
Що козак вистачує та діткам готує,
А жінка мандрує та й прогайнує.

Жалкувалась донька своєї матусі:
А що мені мати велити мусиш?
Чи мені з моїм лихим мужем жити,
Чи мені йому, мати, що ізробити?
Та не можна ж, мати, мені з мужем жити,
Бо не хоче він мене як треба любити!
Що він мене молодую нікуди не пускає,
А як піду нишком, так він іще й лає;
А як піду у корчму з горя погуляти,
Так він бурчить: треба дітей годувати;
А як піду до вдовиці на вечерниці,
Так він бурчить: так робить не годиться;
А як коли з хлопцями посміюся,
Так він товче, що я гріха наберуся.
Йому, бач, все можна, а мені нічого:
Колись по зимі я прогнала його,
Із теплої хати та на двір спати,
Так він розприндивсь, хотів двері ламати!..
Така паскуда! коли б я перш знала,
Нізащо б такого мужа не взяла!
Не можна ж мені, мати, із мужем жити,
Треба його, мати, к чорту загубити!
— Ой ходім, доню, отруї копати:
Годі йому, бісові, нас зобижати!

Нім на всході зірка устала,
Мати з дочкою отруї копала;
Нім на всході зоря забриніла,
Мати у горщику зілля варила.
А ввечері пізно їде козак з місця,
Везе жінці й тещі і діткам гостинці:
Жінці кораблик, тещі серпанок,
Маленькому хлопцеві голубий жупанок,
А маленькій дочці юпочку парчову,
Юпочку парчову, стрічечку шовкову.
Дітки маленькі батька привітають,
Цілюються, лашуться, на шию плигають;
А стара на печі чортом воркує,
А молода жона по хаті розхожує
Та й каже мужові: ти, милий, здоровився,
Налив би меду та трошки напився;
Воно б тобі було на душку тревніше,
Та ще і горілочки, щоб був здоровіший.

• Налив козак меду та й випиває,
Та ще й горілочки: нічого не знає.
Та кріпка ж горілка, з ніг псвалила:
Чого се у мене голова заболіла!
Та наклади ви багато у мед сей хмелю,
Не всижу на лавці, ляжу на постелю!
Пішов козак до ліжка лягати,
Піднявся та й впав, не зможе устати!
Квилять дітки маленькі край його,
А жінка стоїть стовбняком у порога,
А стара злізла із печі й сокоче:
Отсе так тому, хто старішим будь хоче
— Ох бачу, бачу, що треба умерти:
Завдали ви мені, безвинному, смерти.
Нізавіщо схотіли мене ізгубити:
Прийшлося вам, дітки, тепер сиротіти.
О будь їм ти батьком, мій праведний боже!..
А жінці і тещі — прости їм боже!..

КІНЬ

„Чого ти, коненьку, мій конику хижий,
Невесело, смутно стоїш?
Я тебе кохаю, вівса підсипаю,
А ти на мене й не глядиш!

Веду до водиці к холодній криниці,
А ти засопеш та й не п'єш,
Мені молодому, паниченьку твому,
Жалю та тоски завдаєш!

Чи ти притомився, на ноги підбився,
Чи я тебе так змордував
Тоді, як горою нічною добою
Все швидко та притко ганяв?

Чи тяжка та важка козацькая зброя
Становиться, коню, тобі?
Чи чуєш пригоду, погану незгоду,
Паниченьку твому, мені?

Гей, годі здихати, дурно жалкувати,
Іще нам не буде біди:
Оброку наїжся, водиці напийся,
Та вп'ять загасаєм тоді!“

Пан коня сідлає, в стремена ступає,
А коник смутний шкандиба,
Склонив головоньку, опустив гривоньку,
Ступою поперся з двора.

Не добре чинити, свій рід боронити
Зібрався панич неборак:
Шляхи засідати, людей розбивати
Поперся в глибокий байрак.

Там шляхом узеньким за лісом темненьким
Із ярмарку їдуть купці,
Хоч краму не мали, усе позбували,
Та повні зате кешенці.

„Гей, коню, мій коню, скачи підо мною
Моїм вороженькам на страх.
Вже місяць стухає, туман налягає
По чистих широких степах“.

Пан коня звертає, наліво з'їжджає,
А кінь завертиться й не йде;
Пан коня штиркає, нагайкою крає;
А кінь вже й виха і хропе!..

Пан коня під боки, кінь мов ненароком
Побіг та й спіткнувсь на пеньок...
„Ет вража скотина, а щоб ти сказала!..“
Кінь пана поніс у лісок...

Ніч стала рідіти, починає дніти...
Купці доїздять до села.
В гушині бур'яна кінь скаче без пана,
Понурий, гризе удила.

Чом кінь вороненький понурий, смутненький?
До хати пустої біжить?...
Ой тим він смутненький—панич молоденький
Забитий у лісі лежить!..

Лежить, розплатався, в крові обкалявся.
Своя, не чужая кров та...
Вже й ворон літає, в лице зазирає,
Де кінські вийшли копита.

Був пан колись добрий, чесний та хоробрий:
Лукавий на лихо підвів!
Був кінь колись вірний, в послузі незмінний:
В розбої служить не схотів!..

ЯГОДИ

(З чеського)

Ішла моя мила
По ягідочки
В зелені гайочки,
Та й застромила
Тернову шпичку
В біленькую ніжку.
Ніженька стала
Дуже боліти:
Не зможе мила
На ніжку ступити.

Почала мила
Стиха плакати,
Терен лаяти:
Ох ти, тернино,
Гостра тернино!
Се через тебе
Мені причина;
Се через тебе
Я так хвораю;
За сее треба
Тебе із гаю
Всю постинати
Й позакидати.
— Сядь в холодочку,
Моя миленька,
Я ж до ставочку
Піду по коненька:
Коник біленький
В травці густенькій
Пасеться, грає,
Пана піджидає.

Сіла миленька
У холодочку
В зеленім лісочку;
Стала тихенько
Вона здихати
Та жалкувати:
„Ох, моя мати,
Мати старенька,

Неня ріднесенька,
Все мені каже
Хлопців бояться,
Од їх ховаться:
Чом їх бояться,
Од їх ховаться?
Вони добренькі
І приятельські!“

Тут я приїхав
На білому коню,
Наче сніжок,
В зелений лісочок,
Прип'яв конька
Срібним поводом
Та до сучка,
З дівкою обнявся,
Почілювався,
Тулив к серденьку
Свою миленьку.
Забудь мила,
Що ніжка боліла!

Тут ми ласкалися,
І цілувалися
І милувалися.
„Вечір надходить!
Ох, мій миленький,
Мій люб'язенький,
Ой схаменися,
Не забарися!
Сонце заходить,
Місяць зіходить
Нічка настигне:
Нас в лісі застигне!
Ідмо додому!“

Тут я швиденько,
Взявши миленьку,
З нею по долу
На білому коню
Дмухнув додому!

РОЖА

(З чеського)

Ой ти, рожо червоненька,
Зацвіла собі раненько:
Зацвіла та бідна змерзла.
Як змерзла, поблідніла,
Поблідніла та й змарніла,
А змарніла та й зав'яла,
А зав'яла та й упала!..

Сиділа я довгесенько, до півнів сиділа,
Всі трісочки, всі стругалки за ніч попалила.
Усе миленького ждала,
Усе ждала — й задрімала...
От мені, небозі, й сниться,
Наче з правої рученьки,
Наче з пальця мизинного
Покотився золотий мій обідець,
Загубився дорогий мій камінець,
Ой довго, довгесенько камінця іськала,
І камінця не достала і милого не діждала!..

BITKA

(1840)

Paulo majora canamus

Virg.

ПІСНЯ МОЯ

(А. Ф. Владимірову)

So strömen des Gesanges Wellen
Hervor aus nie entdeckten Qwellen.

Schiller

Од Сосни до Сана вона протягнулася,
До хмари карпатської вона доторкнулася,
Чорноморською водою умивається,
Лугами як квітками квітчається,
Дніпром стародавнім підперезана,
Річками як стрічками поубирана,
Городами — намистами пообвішана.

Гуляй, моя пісне, високо, високо,
Щоб хмарами сизий орел летючи
Тебе не нагнав;
Гуляй, моя пісне, широко, широко,
Щоб по степу вітер траву котючи
Тебе не піймав!

Лебедем білим пливи по ріках,
Чайкою, пісне, кигич по луках,
Припотнем в лузі заворкочи,
Дрібною пташкою защебечи,
Покотиполем в степу прокотися,
По небу громом святим пронесися,
Глибоко в землю змією зарийся;
По лісах, по горах,
По степах, по ріках,
Городах, слободах
Травою, водою
Луною далекою геть одівися!
К імянитим панам,
К неімущим старцям,

К козакам - молодцям,
К чорнобровим дівкам
У душах, у серцях
Тугою кручиною, пісне, заньмися!

Там, де у лісі скеля крутая,
Дніпр через скелю реве і бурхає,
Рветься і дметься, клекоче й гуде,
І вітер пожовклії листя несе,
Де Задніпров'є, край опустілий,
Де нема хат, бованіють могили,
Де нема гласу, виють вовки,
Де була Січа, жили козаки,
Ходив я ніччю; місяц червоний
Сидів у хмарі й бурю нагонив;
Сп'ялись на дибки степи піщані.
Тоді із лісу, вся у тумані,
Вийшла до мене якась молодиця:
Співай, казала, для всього роду,
Співай, казала, для всієї родини.
Співатиму, співатиму, поки гласу стане,
Хоч і слухать не захочуть, я не перестану.

КЛЯТЬБА

Дармо просишся, ізрадник,
Не пушу тебе ніколи,
Вічно буду катувати,
Мучитиму без одривки.
І хоча б за відпочіння
Ти мене увів у царство,
Я б і царства оддурався
За потіху, щоб із тебе
Глузувати, наругатись
І тобі чинити напасть.
Були злодії великі:
Небо і земля лякались
Од їх вчинків, жалкувались
Перепалені країни;
...х менами наругались
І бажали, щоби в пеклі
Вони такечки страждали,
Як страждали бідні люди,
Що од їх ізнапались,
Але шкода, що зробив ти,
Не зрівняється із їми.

ЗГАДКА

Він сів на горі на оцвяньку¹⁾ з дубка,
Під ним гарцювала сердита ріка,
В їй блідлії місячні проміні грались
І в хвилях сіклися і перебивались.
І буря ревіла і буря ширчала,
І смутная думка як буря літала,
Поблідла як проміні місяця в хмарах
По роках далеких вона пробивалась,
По роках бурливих як річка у чварах!
Згадав він, як був до війни в йому жар,
Згадав він про військо, про валку й пожар,
Як спорив в харцизтві з буйними вітрами,
Навзаводи бігав з швидкими орлами,
Як в полі-степу срібну чарку спивав
В гурті на прощанні з своїми братами
Й веселий додому коня повертав.

Багацько іще тут про щось він згадав:
Як військо голінне старший іззивав:
Згадав і про те, про що згадувать тошно,
Про віщо здихати й не треба й не можна...
І бризнула нишком гаряча сльоза:
Так бризкає з неба гнів божий, роса,
Що нишком зелену траву поїдає...
І стане все поле смутне і порожнє,
І божая кара над їм пробуває...

МОГИЛА

Що то за могила,
Вітер сніг розміта,
Скрізь сніг почорніла
Трава вигляда?

Далекії роки далеко вплили
Як води весною,
Густою травною
Сліди заросли.

Вода, пориваючись з скелі в долину,
Каміння зриває,
Байрак промиває.
Старая година

¹⁾ На колоді.

Переднім на згадки
Про прежні порядки
Високі купки по собі залишає.

Незлічена сила неслась вояків.
Як мак при дорозі, шапки їх білили,
Списи гримотіли, шаблі брязкотіли,
Неслися вони супроти ворогів;
Недоля і помста бігли за їми,
Як клоччя сухе палили країни,
Як з лісом гора вони всі за одно:
Нікого старшого у їх не було.

Дивіться: лицар встав,
Сів на коня та й засвистав,
І військо вслід. За їм
Огонь і дощ і дим...

Як сніг в завірюху,
Так кінь його летить;
Як сонце в засуху,
Лице його горить.
Як вечірня зоря погоріла,
Як по вітру волосся його розмітались;
Як на морі вода посивіла
У бурю, країна під їм сколихалась.

Нерівна валка: все як не бувало,
І військо в честь старшим його назвало.

Дивіться: ніч, огонь горить;
Кравчина спочиває сном,
А лицар у огня не спить
І озирається кругом —
Гроза чужого роду,
Охрана свого,
А на лиці його
Лисніється п'ятном

Зла думка, як перша на місяці шкода.
Звалилась проклята з плечей голова,
А військо погибло, як з вітру трава.
Що ж то за могила,
Вітер сніг розміта,
Скрізь сніг почорніла
Трава вигляда?

Далекії роки далеко, далеко заплили,
А люду погибшого слава колишня
У пам'яті тьмиться, як трава торішня,
Що вітер з-під снігу розкрив на могилі!

ГРЕЦЬКА ПІСНЯ

І реве і шумить,
І гуде і гримить,
Чи то воликів б'ють,
Чи то звіра цькують?
То не воликів б'ють,
То не звіра цькують:
То хоробрії Клефти
Музувирів січуть.

А попереду всіх молодець Буковалл,
Він січеться на смерть з бусурманом;
Од Керассово дим до Кенурої дим
Розлягається сивим туманом.

Він січеться один проти тисячі їх,
Не здоліють усі його взяти.
А русява дівчина гука із вікна:
Підожди, Буковалле, стріляти.

Хай хоч трохи угору підніметься дим,
Хай по степові пройде куріти;
Перелічимося, скільки вже наших нема.
Стали турки поперед лічити:

Недоліку п'ятсот. Стали Клефти лічить:
Трьох голінних між їми немає!
Один воду бере, другий страву несе,
А ще третій мушкет набиває.

СОЛОВЕЙКО

Зелений сад, зелений сад,
Зелена могила!
Зелений сад вдяга весна,
Могила забриніла.

Як гарно слухать, коли в ніч
Маленький соловейко
В квітках затлямка, засвистить
Так приязно, любенько!

А тут вони ведуть танок.
Хто гласи їх розлічить?
Хто передом із їх іде?
Хто зорі перелічить?

Той на тополі, ті в кущах,
Ті в вербах, ті в калині;
Один біля могили сам
Співає на ялині.

Щебече він — не то співець
Віршами люб'язними
Кохання й радість розділя
З серцями приязними.

Затьохка він — не то біди
Оплакує людськії,
Жаль ллється в серце, як в квітки
Крапельки дощовії.

От застогнав, і от замовк...
Терликував — вп'ять залився...
Не то співець в останній раз
Із миром розпростився.

І в небо думкою злетів,
Між зорями співає,
А странный спів його людей
Уже не порушає.

Співає пташка, і ніхто
Не взяв її в примітку;
Співав співець, ніхто йому
З душі не кине квітку!

Одно серденько між всіма
Глас пташкин розпізнало;
Одно серденько пісня та
Співцева розрушала.

І цілий день смутна, тиха
Самотная могила;
А вранці зомнята трава,
Де дівчина сиділа.

ХЛОПЕЦЬ

Зеленький берег тьмиться,
Річка срібная шумить ;
Ходить хлопець невеличкий,
На той бік ріки глядить.

На сім боці нив'я, поле,
Сивий степ та слобода,
Зелень в'яла, всюди душно,
В пилу ходить череда.

На тім боці зелень свіжа,
Блищать на луці квітки,
Дикі гори, гай зелений,
І щебечуть в ім пташки.

Тут клопочуть об господі
Старі люди навісні,
Там дівчатонька співають
Голосні свої пісні.

Хлопець дивиться і мліє,
Нудно тут йому бродить,
Радий ластівкою швидко
На той берег залетить.

Він підходить до водиці:
Ні човна, ні весельця;
А дівчина його кличе
Для ласкавого словця.

Хлопець мліє, хлопець тане,
Ходить, броду не знайде:
Підобрав одержу, прудко
Кинувсь в річку і пливе.

Переплинув, а дівчата:
„Хлюща, хлюща, утікай!“
Загукали, закричали
І побігли всі за гай.

Бідний хлопець ізлякався,
Грудь підперло, весь дрижить,
І за гай небіж поплівся,
Щоб шукать дівчачий слід.

Де ж той гай, де ж та хороша
Зелень свіжа і м'яка?
Гай — у три ряди осики,
Сажнів зо три — вся лука.

А за їми нив'я, поле,
Рівний степ та слобода,
Зелень в'яла, всюди душно,
В пилу ходить череда.

Дикі гори — вапна, зникли
І дівчачії пісні;
Ходять теж як тут з киями
Старі люди навісні.

І поплівсь назад наш хлопець,
Біля річки сів один,
Притулив к руді головку,
І поплакав трошки він.

МІСЯЦЬ

З тій доби, як перший злодій
Каїн Авеля забив
І уперше землю кров'ю
Чоловічою змочив —

Тільки вітер шкоду слухав,
Що гудів по деревах,
Тільки місяць шкоду бачив,
Що котивсь у небесах.

Бог прийняв святую душу,
Розбишачин прокляв рід
І велів, щоб місяць ясний
Взяв на себе шкоди слід.

Хай, казав, сей зобраз буде
В пам'ять миру усьому:
Гнів правдивий, ласка божа
Вкупі бачуться в йому.

Щоб зирнувши, розбишака
Божий гнів страшний згадав,
А безщасний розважався
Й ласку божу споминав.

І пішов на рід наш бідний
Божий гнів усяким злом,
Гріх на місяці zostався,
Нацяцькований п'ятном.
З тій доби злочинець часто
Дивлючися омліва,
А душа свята, безвинна
Од недолі одлига.

ГОРЛИЦЯ

У густому гаю на березоньці
Звила гніздечко голубонька - горлиця
Із маленькими дитятками,
З сивенькими голуб'ятками.
Стала вона ранком діти годувати,
Став вітер березу колихати,
Став рябець - злюка налітати:
„Ой не бий мене, рябдю - лебедику!
Зостануться в мене малії діточки,
Голуб'яточка - сиріточки“.
Не послухав рябець голубочки - горлиці.
Задавив її сивенькою;
Зосталися малії діточки,
Голуб'яточка - сиріточки.
Ой тяжко сироті на світі пробувати,
Нікому вірної порадоньки дати!

РОЖА

(Н. С. Варзину)

Дівочка мила, гарна, вродлива,
Добра з душі, з серця жаліслива,
Прийшла додому, сіла в порога:
„Ой мати - ненью, помоли бога!
Болить головка, болить серденько,
Прощай, кохана, прощай, рідненька!“
Вмерла дівчина, вмерла вродлива,
Ревно рида мати нещаслива.
Кладуть дівчину у домовину,
Зарили дівку в сиру могилу.

На тій могилі виросла рожа,
Гарна, рум'яна, на дівку схожа.

На рожі тонка, гнучка билина —
Єсть то легенький стан у дівчини.

На рожі шпильки, шпильки колючі: —
Єсть то дівоцькі очиці жгучі.

Стали на рожі червоні пупки,
На рожі пупки — дівчачі губки.

На рожі золоте животинечко —
Єсть то дівчаче чисте сердечко.

Рожою вітер стиха колише —
Єсть то дівчина з могили дише.

На рожу пала ранком роса,
На рожі роса — дівчача сльоза.

Вся рожева краса — дівчача душа;
З раю прилітає — світ навіщає:

„Ой мати-неню, рідна моя!
Почуй на мене, я донька твоя!

Всі веселяться в царстві у бога,
Я за тобою плачу небога“.

МАНА

Є в нас плесо, осокою
Поросло кругом,
Посередині плавочки
Плавають рядком.

І ростуть над плесом вільхи
І гнучка тала,
І у вільхах заховалась
Хаточка мала.

Чорна хатка невеличка:
Хто в їй пробував?
Там старая чарівниця
Нишком прожива.

Здавна люди не посміють
Близенько пройти,
Але можна, коли треба,
В хату увійти.

Коли світ тобі огиднув,
Нікого любити,
Коли хочеш краще зразу
Вік свій закінчить,

Ніж тулятись без надії
І шукать кінця:
До неї приходить питати
Вірного слівця.

В неї човен, розмальован
Весь цятками він;
В ясну ніч плисти у човен
Сядеш ти один,

І уздриш, чого ніколи
Не видав зрода:
Зразу зникне човен, хатка
І тала й вода;

Зразу стане пред очима
Красная лука,
Як шовкова стрічка в'ється
Ясна ріка;

Різнофарбними листами
Сяють дерева,
Як оксамит молодая
Блищиться трава.

По траві, як в ніч по небу
Яснії зірки,
Веснянії, запашиї
Маються квітки.

І не місячний, ні, денний
Світ там просява,
Наче місяць навдосвіта
Сонце устріва.

Не з дощу, не з сонця стануть
Там веселки мріть,
Одноставно короводець
Пташок зашумить.

На луку гратися прийдуть
Краснії дівки,
Голубітимуть в волоссях
З пролісків вінки.

Їх одежа — вся укупі
Світова краса,
Їх урода — що й казати?
Божі небеса.

Заспівають, затанцюють,
Поведуть танок,
Із музикою повіє
З річки холодок.

Затанцюють, заспівають
Чуднії пісні
І зомлієш ти, небоже,
Лежачи в траві.

Станеш тануть, станеш топнуть,
В чім не знаєш сам,
Закриватимуть веселки
Світ твоїм очам.

Станеш тануть, станеш топнуть,
Сам не знаєш, в чім,
І заплюшуться у тебе
Оченьки зовсім.

Люб'язненько, солоденько
Станеш ти дрімать...
А пісні й музики будуть
Тебе колахать.

Їх послідній голосочок
В сп'ячого замре...
І тебе тоді хтось наче
Міцно підтовкне.

Ти проснешся, раз останній
Очі поведеш,
Пролепечеш: прощавайте!
В озеро пурнеш.

КУЛЬБАБА

(А. А. Леонову)

Віє передзимній
Вітрець студененький,
По степах осінне
В'ється павутиння.
Що ж то між травкою

В'ялою сухою
Кульбаба жовтіє?
Чи б то справді сонце
Кидать нас не хоче,
І опісля літа
Душного, сухого
Знов до нас веселим
Маєм хоче глянуть?
Чи земля жартує?
Чи сей цвіт не в пору
Щонебудь віщує?

Вік наш чоловічий
Схож із віком року,
Спершу боже сонце
Життя пробуждає,
Проміннями в серці
Як у весняної
Половіді грає,
І душа бриніє
Надією - квітом,
І в душі селяться
Радощі, як в гіллі
Вишень соловейки.
Життя розів'ється,
Життя загустіє
Наукою світа,
І почнуться грози,
Дощі і спеки.
Щастя і недоля,
Радощі і туги,
Одно другого швидше
Стануть проходити,
І душа твердіє;
І скрізь погорілу
Зелень з віку чорна
Земля проглядає.
Коли ж стане в осінь
Вітрець передсмертний
Душу провівати,
Знову боже сонце
Свої блідні довгі
Розкидує тіні,
І душа збирає
Сили наостанку,
Знову квіт - надія

В серці процвітає.
Але квіт той в'ялий,
Кульбааа осіння,
Пустоцвіт похилий,
Не росте високо,
Не цвіте розкішно
І без плоду гине
Під морозом — смертю.

ТУГА

Гаю мій, гаю, гаю зелененький!
Вітре мій, вітре, вітре швиденький!
В густому гаю листя жовтіє,
Вітер гілок не колише й не віє.
Те, що колись по весні красувалось,
Те, що колись мені так сподобалось,
Змерзло, захляло, затихло і зникло.
Серце кохатися цим світом одвикло!
Там, де в кущі воркотала голубка,
Там жартувала колись моя думка.
Стихла, заморкла туга голуб'яча —
Геть прокотилась та думка хлоп'яча...
І місяць повний і ясна водиця...
І ти вродлива, кохана дівчиця —
Зникло те восени, що було літом,
Серце не хоче кохатись цим світом.

ДІДІВЩИНА

(А. А. Метлинському)

Біля церківки дві тополеньки,
Зеленіють дві тополеньки,
У тіні їх у густенької
Невисокая могилочка,

Купка чорная, рябіється
Квіточками різноцвітками,
Хрест любастровий біліється
У покійника в головоньках.

І округ хреста обвилася
Зелененькая березонька,
Над хрестом тим похилилася
Молоденькая калиненька.

Як у свято в празник бовкне дзвін
На дзвінниці стародавньої,
Відзоветься глуховато він
В темнім склепі, у могилоньці.

Кісточки либонь сухесенькі
В трухлих дошках зворушаються,
За життя либонь старесенький,
Дзвін почувши, розрушався так.

Коли пугач доби нічної
Проведе свій довгий глас смутний,
В склепі серед ночі вічної
Відкликнеться жалібненько щось.

Кісточки либонь старенькії
Не самотні були на світі,
Слізоньки либонь тепленькії
Западають в землю глибоко.

Коли чирик над могилою
Привітає ранок піснею,
Весняная пісня милая
Під землею розлягається.

І тополенька пряменькая
Гілочками колихається,
І травиця зелененькая
Заблищить россою срібною.

Либонь ранок воскресенія
Чують кісточки дідівськії,
Либонь радість зобачення
Гріє серденько холоднее.

Тільки ріки поламалися
Весняної доби ранньої,
Як вербиця розвивалася
І вдягався вигон травкою.

Хлопець й дівчина приходили
Під тополі на могилоньку
І насіннячка приносили
Усівати купку чорную.

І лилися теплі слізоньки
Із очей на купку чорную,
І приймалися насіннячка,
І два квіти уродилися.

І поливаний хлоп'ячими
Слізоньками горицвіт вродивсь,
І поливані дівчачими
Слізоньками вийшли проліски.

Першій весни подаруночки
Золотіли і синілися,
На їх листях поцілуночки
Божих ангелів лиснілися.

І квітчала ними тихая
Пара в церквіці старенької
У суботу великодню
Плащаницю Христа господа.

Наче лик святий глядів на їх
Оком жалібним та приязним,
Наче хтось вгорі признавсь до їх
І казав їм так любесенько:

Щоб у хлопця в серці жар палав,
Чистий жар до всього доброго,
Як огняний квіт, що він квітчав
Образ господа забитого.

Щоб у дівчини безвинная
Душка так як небо сяjala,
Так як квіточка блакитная
На лиці Христа спасителя.

ГОЛУБКА

Вилітала голубонька
Із гаю густого,
Сумувала, нарікала
На милого свого.

Не нарікай, не журися,
Голубонько біла,
Що з тобою лиха доля
Його розлучила.

Не нарікай, не журися,
Голубочко сиза:
Розтяла йому голову
Панська стрілка хижа.

Не нарікай, не журися,
Голубочко хвора :
Не вернеться в біле тіло
Крівця його скоро.

Не нарікай, не журися,
Голубко вірненька ;
Вже немає миленького,
Зосталась миленька.

ДІВЧИНА

... тільки видно хрести.
Туди мені любо, мило оченьками звести.

Уп'ять спориш став вигон укривати
Уп'ять ідуть закрічані дівчата
Гуляти в хрещика, весни танок.

Дівчатонька ! Отсе уп'ять піснями
Потішитись співець ваш приблукав.
Де ж та, що він як рожу між квітками
Між усіма вродливими признав ?

Вона умерла, під осінь журливу
На гробовище однесли її,
Гуртом співали пісню жалісливу
Над дівкою і подруги й чужі.

Сніги розтаяли, ви знову веселенькі,
Забули по весні осінній біди,
Й на дівчачій могилі зеленій
Барвінок розкида нев'яльній листи.

Колись вона гуляла по волі,
Крутилась з вами в жвавих коровах ;
Її станок прямицький, як тополя,
Що там росте по ваших огородах.
Чи згадуєте ви її ?

Колись вона з сестрицями ходила
Квіток шукати вмісті по луці,
Як воронець в її ягодки красніли
По білім як конвалія лиці.
Чи згадуєте ви її ?

Колись вона із вами в ніч гулялась,
На вас дивились з неба зіроньки,
Її душа як небо красувалась,
Як зіроньки в їй грали вигадки.
Чи згадуєте ви її?

Її немає, під осінь журливу
На гробовище однесли її;
Сніги потаяли, вп'ять жартовливі
Гуляється, дівчатка, без неї.

Як ластівка з плесів своїх ясенських
Підніметься і поуз вас пирхне,
І крутиться й вертиться веселенька
І ледве землю крилами торкне,
Тоді, дівчатовька мої,
Чи згадуєте ви її?

Як ластівка швиденько пролетіла
Вона свої дівчачії літа,
І ледве, ледве землю зачепила,
І на землі не кинула сліда.

Як зірочка вечірньою добою
Відорветься од подруг, заблищить,
Прокотиться по небесах смугою
Й хто зна куди далеко залетить :
Тоді, дівчатовька мої,
Чи згадуєте ви її?

Як зіронька її душа світилась
У ангельській небесної сім'ї,
Огняною смугою прокотилась
Вона між вас, і де шукать її?

Вона між вами :
Зіллям, квітками,
Тихими вітрами,
Шумом криниці,
Голосом птиці

Її душа до вас озивається,
Вести розмову з вами питається.

Дівчатовька, дивіться : он літає
Маленький жайворонок і пісеньку співає ;
То душка дівчача на час
Схотіла одвідати вас.

Прислухайтесь, що пташка заспівала :

І я як ви скакала і гулялась,
Усе чогось на світі піджидала
І радості якоїсь сподівалась.
Розлетілись мої сподівання
Як квітки у садочку із вишень.
Ізмерзли мої підживдання
Як метелики в осінь холодну.

І думки й вигадки
Надавили купки
Сирої землі, що мене закидали.

І ваша веселість, сестриці, зов'яне,
І вам на серденьку холодно стане,
І ваші думки й вигадки,
Дівчатка — сестриці моторні
Повидавлють ті намітки,
Що закриють вам кучері чорні.

Живцем вас положуть в тісну домовину,
Живцем вас заринуть у душну могилу ;
Ніхто не заплаче, як вас поховають,
Ще гірше : веселі пісні заспівують.

Дівчатонька ! вона співає,
І що співає добре знає.
Он - он її могила мріє,
На їй барвінок зеленіє.
Піду туди ! Щасливо вам, дівчата,
Співати і гуляти !

ХМАРКА

По небу блакитному
Хмарочка плине ;
Спитай її, брате,
Куди вона плине ?
Чи так собі вільно
По небу гуляє,
Чи хмарочку — пару
Невдаха шукає ?
Все небо синіє,
Одна тільки хмарка
Мала, невеличка,
Одна собі плаває ;
Не вступиш десятка

Уряд налічити —
Вже хмарки немає.
Була в мене думка,
Як хмарка по небу
Снувалась, гулялась.
Чи чого шукала,
Чи так для утіхи
Снувалась, гулялась?
Не знаю, забув!
Її вже немає.

СОН

Quel foco ch'io pensai che fosse
spento
Dal freddo tempo e dall'eta men fresca
Fiammae martir nell'anima rinfresca ...

Petrarca

Як сонні привиди на час появились,
За час утекли,
Так прежні роки, літа молодії,
Давно вже пройшли!
І згадки не стало і пам'ять пропала
Об вас уво мні.
Чого ж ви прочнулись, чого ж ви явились
Уп'ять уво сні?
Я спав і був во сні у тій країні,
Де молодий безпечно я гуляв...
І бачив я: із церкви домовину
Несли і піп у чорному співав.
І я дививсь, і щось мене давило!..
І став дрижать і став людей питать...
Її, її в могилу хоронили,
І от уже приймались опускати!..
Я одвернувсь... я усміхнувся гірко...
І з радістю пекельною глядів
На чорную одежу чоловіка...
Ох, тяжко я, хоч і во сні, грішив!
От вранці, ще досхідньою добою,
Прийшла поплакати череда моя.
І знов приплівсь до церкви старої
Весь трусячись мов той убійник я.
Дивлюсь: провалля, там долина мріла,
В їй щось чорніє — ох, чи не тїуна!
Розглядівсь: ні, свіженькая могила!

Там, там покійниці лежить вона !
І явори ростуть там молодії,
І одвернувши голови свої
Повісили назад верхи густії,
Жалкуються поглянуть на неї.

Я прокинувся. Сон проклятий
Мені знову нагадав
Те, що ввік не споминати
Я давно вже клятьбу дав.

Став я розпитувати, як вона має.
Кажуть : щасливо в сім'ї проживає,
Вірно кохається з мужем своїм,
Діти малії пестує із ним.
Тяжко, ох тяжко на серці мені !
Краще побачить тебе у труні,
Ніж бачить, як ти повагом сконаєш,
Серцем черствієш, душею вмираєш . . .
І слухать, як муж твій карявий, старий,
В'ялить поцілунками губки твої !

ВЕСНА Й ЗИМА

Ходив весною я по квічаній долині,
За кождим ступнем зілля урожало сонце.
І я згадав, як по зимі в моїй хатині
Мороз мережками вицвіахує віконце.

Тепера по зимі сижу в своїй хатині,
Мороз мережками скрасив усе віконце,
І я згадав, як по весні у тій долині
За кождим ступнем зілля урожає сонце.

І. І. СРЕЗНЕВСЬКОМУ

(При од'їзді його на чужину)

Хай милосердий
Біг та святая
Діва Марія
Тебе боронють !
Майськеє поле,
Квітки червоні
Шлях буде твій ;

Осінь багата,
Жовтее жниво
Твій узворот.

Коли ж звернувшись
Знову очима
Й серцем шукати
Станеш своїх,
Може якого
Більш не побачиш!

Друже коханий,
В щастю і в лісі,
В radoщах, в горі,
В рідному краї
І на чужині,
І на тім світі
Приязна, люба
Буде для мене
Згадка твоя!

БАБА ГРЕБЕТНИЧКА

— Дідусю, розкажи нам казку невеличку.
„Яку ж би вам сказати?“ пита дітей старий.
— А от про відьму ту, про бабу Гребетничку,
Що бачив ти колись, як був ще молодий.
— Ану вас з нею, от пристали реп'ягами!
Себто, як кажеться, козі смерть нагадав!
Потішу, дітки, вас я іншими казками:
Ось слухайте, сії ще я вам не казав.
І став казати їм дід про дивну кобилицю,
Чом сонце тричі вдень переміня свій диск,
Як лицар добував зо дна морську царицю,
Без черепка ходив по світу чоловік.
Такі дивозії кому б не сподобались?
Всяк ласий до казок, як кішка до сальця;
А діти все собі на ослінцях хилялись
І не второпали ні одного словця.
Ім так як дівчині нова шовкова стрічка
Усе роїлася та баба Гребетничка!
Дідусь казав, та й став на діти поглядати:
„Якої матері се я кажу стінам?
Лягайте ж, коли так, лягайте зараз спати.
Нехай лихий, не я, казок накаже вам!“
— Дідусеньку! услід хлоп'ята розкричались.

А дід собі роззувсь і світло загасив.
„Лягайте спать!“ кричить: „чого розташувались!“
Лягли, а молодик на їх в вікно світив.
„Лягли? Глядіть же ви, у мене не возиться!“
А бідну дівчорку і сон то не бере:
Все Гребетничка, знай, на думці їм вертиться,
І от один братам щось на ухо верзе.
Аж гульк! Ой, ой, ой, ой! якраз посеред ночі
Старая бабище у хаті під вікном.
Суша як очерет, заплющені в її очі,
Киває на дітей і дражнить язиком.
Дідусь мерщій схвативсь, та разом скік із печі:
„Ось-ось я, діточки! Чого підняли крик!“
Мани немає. Та ба, на дідівській речі
Мов дерев'яний став у дівчорки язик.
Всю ніч пролежали вони трохи живі
А вранці дідові і почали казати.
„От бачте“, дід сказав, „хлоп'ята навесні“,
Я ж говорив, об сім товктися вам не статъ!
От бач, накликали чорт батька зна що в хату!
От треба до попів йти хати освятити,
І треба лишню копітку віддавати:
Ломачою б за се гарненько вас побить!“
У той же день прийшли з свяченою водою.
Нечисту силу гнати з села духовники;
Дідусь наш морщиться, киває бородою:
Пропали таки так аж два четвертаки!
З тієї доби мана, суша як влітку шпичка,
Вже не приходила хлоп'яток турбувати;
Зате і дівчора про бабу Гребетничку
Не тільки говорить, боїться і згадати.

ВЕСНЯНКА

Зірочки у небі заблищали,
Квіточки в садочку забіліли,
Дівочки у полі заспівали.
 Що на небі зірки,
 Що в садочку квітки,
 Що між нами дівки;
Що на небі зірка як квітка біліє,
А в садочку квітка як зірка сяє:
 Водою красніє
 Дівка молодая,
 Як на небі зірочка,
 Як в садочку квіточка!

По небі божий ангел літає,
По саду пташка малає співає,
По світу хлопець веселий гуляє.
Кожний ангел має зірку,
Кожна пташка любить квітку,
Кожне серце шука дівку.
Багато зірок в блакитному небі,
А ангел свою між всіма пізнає
І все до одної літає.
Багато квіток в зеленому саді,
А пташка всю ніч край одної співає.
Багато дівчат на білому світі,
А серце свою між всіма знайде,
І по вік одну кохає.

ЗОБАЧЕННЯ

Вийди, коханка, вийди, миленька,
Нічної вийди години,
Дай поцілую, дай помилую,
Серце, тебе наєдині.

Дай подивлюся, дай поглянуся
В ясні, чорненькі очиці,
В їх твої думки світяться ясно,
Як он ті зорі в криниці.

Та не повинна думка безгрішна,
Думка святої любови...
Її сказати нема в світі
В людях присталої мови.

Її лепече вітер порою,
Як із водою жартує;
Її синенький метелик чує,
Коли васильки цілує.

Серце - потіхо! вийдем до гаю,
Вийдем під липи густії!
Нічного часу бесіду нашу
Люди не вчують лихії.

Хай вони кажуть, що забачають:
Нам не страшно нарікання;
Бог милостивий бачить із неба
Наше безвинне кохання.

Наше кохання чисте, як промінь
Сонця, що в золоті грає,
Приязне богу так, як молитва
Серця, ваги що не має.

Не закаляють бесіди нашій
Грішні поганії думки,
Чиста розмова і забачення,
А ще чистіш поцілунки.

Серце - потіхо! Вийдем до річки,
Вийдем під верби густенькі;
Дивлються з неба в свіжу водицю
Божії зорі ясененькі.

Там на зеленім березі сядем,
Ручку за ручку узявшись,
Щоб наші душки хоч на часочок
В небо пішли спарувавшись:

Так як дві смужки диму, що в церкві
З різних кадил вихожають,
Різно йдуть в гору, потім зійшовшись
В стороні, к хресту дохожають.

Серце, чи знаєш? Єсть отся річка
Нічного часу святая,
Кожної ночі її святити
Ангел приходить із рая;

І на всю нічку вода криштальна
Стане ясна і хороша,
І в освячених хвилях небесна
Врода любиться божа.

Серце, чи бачиш? З одного корня
Дві виростають вербиці;
Виросли вмісті, вмісті головки
Низько схилили к водиці,

І потопивши в воду вершечки
Наче чогооь там шукають,
Наче якійсь тайнії речі
Вмісті із кимсь поважають.

Чи хвилі в річці як скло ясененькі,
Чи їх турбує негода:
Роки спливають, верби схилившись
Дивляться вкупі у воду.

Любо та гарно, милее серце,
Тут нам укупі сидіти,
За руки взявшись, серцем, очима
В божее небо глядіти.

НІЧНА РОЗМОВА

Ой ти дівчино,
Гожого стану!
Вийди до гаю
Або к бур'яну.
Ой ти дівчино,
Гожого зросту
Вийди до гаю
Або до мосту.
Ой під тим мостом
Очерет ростом,
Трава горою;
Ой біля хати
Старая мати,
А я з тобою!
А в очереті
Можна сховатись;
Мати заснула,
Чого боятись?
А в очереті
Мягко та тихо,
Ніхто не зійде
До нас на лихо.
Там я щось маю
Тобі сказати,
Тільки вівчарики
Будуть чувати.
Там ми щось маєм
Нишком зробити,
Тільки що місяць
Буде глядіти.
Ой мій миленький,
Місяць нам світе;
Хай на годинку
В хмару він вийде!
Йому не треба
На те дивитись,
Як ми тут нишком
Будем любитись!

ПІДМОВА

Ні, ні, мамко, ні, ні, дівко,
Я тобі не ворог!
Не лякайся, моя галко,
Не втікай од мене.
Ходім вкупі в огородець,
Там квіток багато:
Є синенькії волошки,
Нагідки жовтецькі.
Заквічайсь, моє серденько,
Уберись гарненько,
А я тобі подарую
Шовкову стрічку.
Ходім, мила, ходім, люба,
Там нема нікого;
Посідаємо в затишку
Під зеленим в'язом.
Пожартуймо, попустуймо
Собі наєдині,
Поцілуємося трошки
Наче голубочки.
Там нам дуже гарно буде:
Я свою головку
Прихилю тобі на груди,
Тобі стане жарко.
Он і вітрець повіває,
Бузину колише:
Подивися, яка пишна
Та цвіте як рясно!
А пташок, пташок там сила!
Прислухайся, серце:
Все співають та співають;
А ти невесела.
Не барися, не сумуй бо,
Не дивись додолу;
Подивись лишень на мене:
Бач, який я гарний,
Очі ясні, брови чорні,
На лиці рум'яний.
Гей же, гей, моя небога,
Як же ти змінилась!
Біле личко як яблучко
Стало як калина.
Сонце гріє, сонце палить,
А дівка трясеться;

Всюди сухо, всюди тихо,
А в дівчини сльози.
Ей, бодай тебе просила
Лихая година!
Полюбила, як схотіла,
Старого сусіда!

БЕРЕЗКА

На городі березонька паркан оповила:
Чом до мене ти не ходиш, моя Галя мила?
В огороді березонька край коляки в'ється:
Чом зо мною дівчинонька ніяк не зійдеться?

Ой береза зелененька, а тин непогожий;
Жалкувалась вразька дівка, що я нехороший.
Ой березка зелененька, та трошки кудлата;
Одчинялась у моєї дівчиноньки хата.

Ой без тину ту березку всі топтати стануть,
А без мене тебе, серце, жаліть перестануть.
Ой не можна березоньці край тину не витись;
Ні до кого без милого дівці притулитись.

ПАНІКАДИЛЬЦЕ

Раз вітер на дворі шумів,
У вікна поривавшись,
А я в кімнатоньці сидів,
З коханкою обнявшись.

І я дивись, як на щоках
Ягідочки красіли,
А перед образом в кутку
Панікадильце мріло.

І я почав їй говорить:
„Дивись, моє серденько,
В кристалі світлому горить
Той гніточок маленький.

Із чим єсть схожий гнотик сей?
Йому в оливi сяти;
Так бог велів душі моїй
В любові ізникати.

Отсе хвиля самотний він:
Так я хвиляв і тьмився,
Поки шукав чогось один
І серцем не ділився.

От другий гніт почав диміть:
Торкнулись — зайнялися;
І став ясніш в кімнаті світ,
І образ просвітився.

Святим коханням як гноти
Ми, душко, в бога сьем,
Я повік твій і моя ти,
Аж поки вмісті стаєм“.

І мила каже: „Нагадав
Ти дуже мудру думку!“
А я її поцілував,
Як голубок голубку.

ВУЛИЦЯ

Світи зоре, ізвечора, а місяць з півночі;
Вийди, милий, чорнобривий, потіш мої очі!
Дівка хлопця визиває,
На ігрище закликає
На цілую нічку.

Заспівали, заскакали у танку дівочки,
Засвистали, загукали до їх парубочки.
Та на танці та на співи,
Віддавалися підзиви
Аж до місяченька.

Та вже місяць височенько, дівки розійшлися,
Кожна з любим своїм милим за руки взялися.
Парувались, женихались,
Насамоті милувались
До волосожаря.

Та вже віє, повіває з річки холодочок:
Позлучалися дівчата знову у таночок.
Гralись з хлопцями, скакали,
Жартували, жирували
До білого світу.

Мене бідну не пускає на вулицю мати,
Положила молоденьку біля себе спати:
Не йди, доню! Між дівками
Та між тими парубками
Доброго немає.

Червонілася горонька, що навсхід сонця,
А мій любий кучерявий стоїть у віконця.
Мене з хати викликає,
На роботу зазиває
До вечора зранку.

Ми не будем, ми не станем від людей ховатись,
Нам не треба, нам не треба поночі збиратись.
Край криниці в холодочку
Посідаймо у лісочку
В опівденну пору.

Ти до мене, я до тебе схилимо головки,
Цілуватимемось жарко так як голубочки;
Бо я в тебе молоденька,
Як голубонька сивенька,
А ти голубочок!

ПОПРІКИ

Що з тобою
Маю робити,
Що ти не хочеш
Мене любити?

Чи за тобою
Все жалкувати?
Чи все кохання
Позабувати?

Я ж тебе, дівко,
Любив як душу,
А ти казала,
Що я сміюся.

Я ж тебе, дівко,
Кохав як око,
А ти гадала,
Що то нароком.

Хай мене візьме
Лиха година,
Коли є в мене
Інша дружина !

Не біжи, мила,
Серденько моє,
Будем любитись
Вп'ять ми обое.

Я ж тебе, дівко,
Буду любити,
Буду всім серцем
Тебе жаліти.

Коли ж ти з жалю
Наробиш сміху,
Я тобі скажу :
Хай тобі лихо !

ПАНИЧ І ДІВЧИНА

(З поліської мови)

I

В зелененькому гайочку
Дівча рве цвіти,
Іде конем вороненьким
Панич молодий.

І звичайно поклонився,
Із коня злізає ;
В дівки личко чорвоніє,
Очі потупляє.

— Помогай - біг, дівчинонько !
Я в сії діброви
З товаришами уранці
Приїхав на лови.

Тільки лихо : не потраплю
У село до хати !
Будь бо ласкова, дівчино,
Скаж : куди держати ?

Чи то скоро отся стежка
З лісу в поле вийде ?
„Ще зарані пан ласкавий
Додому приїде.

Он то бачиш : дуб високий,
Край його березки,
Коло хутора уліво
Повернулась стежка,

А там вправо проти пущі
Та до річки — нижче,
Там млиночок і місточок,
А зараз і місце“.

Пан подякував дівчині,
Рученьку стискає,
Та у губочки цілує
Й на коня сідає.

Сів, ударив острогами...
Не видно його!
Іздихнулось дівчиноньці,
Не знаю чого.

II

В зеленому гаю
Дівча рве цвіти,
На конику їде
Панич молодий.

І знову гукає:
— Покаж іншу стежку!
За хутором річка,
Не втраплю к містечку.

Ні мосту проїхать,
Ні перебрести;
Мене молодого
Хотіла звести!

„Ідь, пане, тим шляхом,
Що вбік від кургана“.
— Спасибі, дівчино!
„Щасливо, мій пане!“

За лісом густеньким
Не видно його!
Здихнула дівчина...
Я знаю чого.

III

В зеленому гаю
Дівча рве цвіти,
На конику їде
Панич молодий.

Й здалека гукає :
— Ох, дівчино мила !
В рівчак був уплівся :
От так научила !

Тим шляхом не їздють
З давньої години,
Хіба який хлопець
По хмиз до гущини.

День цілий ганяю,
І кінь не напасся,
Й їздець притомився
І кінь загасався.

Нап'юсь лиш з криниці
Холодній водиці,
Коня розсідлаю,
Пушу до травиці.

Панич поклонився
І з коня злізає !
Дівча червоніє,
Очиці спускає.

Мовчать та здихають :
Так трохи стояли,
Той дужче, та стиха
Собі розмовляли.

Та вітер, бач, дмухав
Усе по діброві,
Так я й не дослухав
Гаразд їх розмови.

А з очей та з лясів
Те певно узнав,
Що панич об стежці
Дівча не питав.